

КӘСІБИ ДАЙЫНДЫҚТАҒЫ ГУМАНИТАРЛЫҚ ҒЫЛЫМДАРДЫҢ МАҢЫЗЫ

Оралбек Динара Әлібекқызы

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті 2 курс магистранты
oralbekdinara2@gmail.com

Аренова Асыл Қадыржановна

Абай атындағы ҚазҰПУ профессоры, филология ғылымдарының докторы

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15078425>

***Аннотация.** Мақалада гуманитарлық ғылымдарға негізделген курстық жұмыстарды қолдану арқылы болашақ тәжірибешілер үшін гуманитарлық және кәсіптік білім беруді интеграциялау әлеуеті зерттелген.*

***Түйінді сөздер.** құзыреттілік, білім беруді ізгілендіру, білім беру технологиялары.*

Қазіргі педагогиканың алдында тұрған маңызды міндеттердің бірі-өзінің кәсіби міндеттерін тиімді орындайтын білікті мамандарды даярлау процесін оңтайландыруға ұмтылу. Оқыту мақсаттары мен білім беру стандарттарының қалыптасып келе жатқан перспективалары құзыреттілік тұжырымдамасында көрініс табады.

А.К.Маркова[4.312], Е.Ф.Зеер[3.336] және Н.С.Розовтың зерттеулері кәсіби құзыреттіліктің тұжырымдамалануына негіз болды. Сол сияқты А.В. Баранников[2.51] пен В.И.Байденконың[1.22-46] еңбектері де негізгі құзыреттерді түсінуге ықпал етті. Сонымен қатар, В.В. Сафонованың еңбегінде коммуникативтік құзыреттілік құрылымы қарастырылған. В.С. Третьякова[5.217-230] атындағы стипендия университет түлектерінің коммуникативті құзыреттілігінің мазмұнын дамытып, олардың педагогикалық саладағы табысты коммуникативті бастамаларға дайындығын көрсетті. Бұл ғылыми еңбектер біздің оқу тәжірибеміздің негізін қалады.

Қазіргі білім беру талаптары тұрғысынан кәсіби құзыреттіліктің қалыптасуын тек кәсіби цикл шеңберіндегі пәндер құралдарымен шектеу мүмкін емес. Бұл тәртіптік бағыттар маңызды болғанымен, коммуникация, ақпараттық сауаттылық, мәдениетаралық түсіністік және зерттеу дағдылары сияқты тиімді кәсіби тәжірибеге қажетті құзыреттердің толық спектрін қамтамасыз етпейді. Гуманитарлық және әлеуметтік ғылымдардың үлестерін неғұрлым мақсатты түрде біріктірудің нақты қажеттілігі бар, өйткені олар жеке тұлғаларға қазіргі әлемнің қиындықтарын сәтті шарлауға мүмкіндік беретін тұлғааралық, рефлексиялық және контекстік мүмкіндіктерді дамытуда маңызды рөл атқарады. Гуманитарлық ғылымдар болашақ мамандардың жан-жақты

дамуы үшін маңызды болып табылатын әлеуметтік және кәсіби байланыстарды жүзеге асыруға байланысты құзыреттіліктерді дамыта отырып, адамдардың өзара әрекеттестігі мен қарым-қатынасын дамытады. Білім берудің пәнаралық тәсілін қолдана отырып, біз мағыналы диалогқа түсуге, әртүрлі салаларда тиімді ынтымақтастыққа және өздері таңдаған салаларға және жалпы қоғамға оң әсер ететін негізделген шешімдер қабылдауға дайын жан-жақты дамыған тұлғаларды тәрбиелей аламыз.

Мақалада әдебиет және тарих сияқты гуманитарлық пәндердің әртүрлі деңгейдегі мамандарды даярлаудағы маңыздылығының артуы көрсетілген. Бұл академиялық бағыттар келесі құзыреттерді дамыту арқылы жазбаша және ауызша қарым-қатынасты қоса алғанда, келесі құзыреттерді дамытады: ынтымақтастық, әртүрлі салалардағы кәсіпқойлармен қарым-қатынас, жана жағдайларға тиімді бейімделу, жобаларды жоспарлау және көшбасшылық, белсенділік, жетістіктерге ұмтылу.

Студенттердің өзіндік ізденімпаз ойлау тәсілін дамыту және оларды интеллектуалды ізденістер мен танымдық іс-әрекеттерге баулу тиімді тәсіл болып табылады. Қазіргі қоғамның айрықша сипаттамалары жеке тұлғалармен байланыс орнату қабілеті, қарым-қатынас өнері, мақсаттарды орындау қабілеті, ұйымдастырушылық құзыреттілік және аналитикалық пайымдау сияқты арнайы атрибуттардың құндылығын анықтайтынын мойындау қажет. Бұл қабілеттердің дамуы болашақ мамандардың сәтті әлеуметтенуіне жағдай жасауды қажет етеді. Бұл процесс моральдық принциптерді дамытпай қол жетімсіз. Тарих пен әдебиет әр түрлі қызмет салаларымен айналысатын болашақ мамандардың зияткерлік қабілетінің тиісті деңгейін қамтамасыз етуде шешуші рөл атқарады, өйткені бұл пәндер "адам ақыл-ойының күрделі механизмдерін" зерттеумен тығыз байланысты.

Әдебиетті зерттеу жеке тұлғаны дамыту мен тәрбиелеуде басты орын алады. Оқу пәні ретінде ол тұлғаны қалыптастыруда, шығармашылық қабілеттерін арттыруда және студенттерді ұлттық және жаһандық мәдени мұрамен таныстыруда шешуші рөл атқарады. Сонымен қатар, әдебиеттік білім беру оқушылардың жалпы мәдени санасын арттыруға, эстетикалық сезімдерін дамытуға және олардың коммуникативтік дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік береді. Әдебиетті оқыту тек білім беруге ғана емес, сонымен бірге студенттерге шығармашылық белсенділік пен эмоционалды-адамгершілік қарым-қатынас тәжірибесін ұсынуға бағытталған.

Әдебиет оқу пәні ретінде тұлғаның қалыптасуы мен тәрбиесі, оның шығармашылық қабілеттерін дамыту, ұлттық және әлемдік рухани мәдениетпен танысу процестерінде жетекші рөл атқарады. Басымдықтарға студенттердің жалпы мәдениетін жетілдіру, эстетикалық талғамын, сөйлеу және қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыру кіруі мүмкін. Әдебиет сабағы оқушыға білім беріп қана қоймай, сонымен бірге оған шығармашылық белсенділік пен эмоционалды-адамгершілік қарым-қатынас тәжірибесін одан да көп дәрежеде жеткізуге бағытталған.

Әдебиеттерді зерттеу арқылы студенттер әртүрлі көзқарастармен, күрделі тақырыптармен және адам өрнегінің бай гобеленімен танысады. Бұл экспозиция эмпатияны, сыни ойлауды және адамның жағдайын тереңірек түсінуді дамытады. Сонымен қатар, әдебиеттерді зерттеу студенттерді өзіндік рефлексиямен айналысуға, жеке тұлғаның өсуіне және өзіндік шығармашылық әлеуетінің дамуына ықпал етуге шақырады. Әдеби өнер туындыларымен өзара әрекеттесе отырып, студенттер жеке және кәсіби салаларда баға жетпес дағдылар болып табылатын тілдің нюанстары мен әңгімелеу күшін жоғары бағалайды. Әдебиет ақыл-ойды кеңейтіп, жанды байыта отырып, өз тәжірибесінен тыс әлемдерге шлюз ретінде қызмет етеді. Әдебиеттерді зерттеу арқылы студенттер адам тәжірибесінің күрделілігін бағдарлауға және өздерін тереңірек және шеберлікпен көрсетуге арналған құралдармен жабдықталған.

Нарықтық экономика жағдайында кез-келген маманмен бірнеше рет сұхбаттасуға тура келеді, ол өзінің мамандандырылған кәсіби білімі мен дағдыларын ғана емес, сонымен бірге жалпы тұлғалық және интеллектуалдық дамуын да көрсетуі керек. Жақсы жазылған, ойластырылған түйіндеме және жұмысқа орналасу туралы өтініш, клиенттермен, әріптестермен және басқа да мүдделі тараптармен қарым-қатынас жасау кезінде жылтыратылған және кәсіби қарым-қатынас стилін дамытумен бірге кез-келген жұмысшы мен маман үшін маңызды қасиеттер болып табылады. Тіл мен әдебиетті оқыту арқылы студенттер қазіргі заманғы адамға, маманға және кәсіпқойға қажетті құндылықтардың, идеялардың, қатынастардың берік жүйесін дамыта алады. Сондықтан, басты қағида жан-жақты білім берудің негізін құрайтын және әртүрлі әлеуметтік және кәсіби жағдайларды тиімді бағдарлай алатын ана тілінің заңдылықтары мен ұлттық мәдени дәстүрлерін сақтауға және насихаттауға мұқият және құрметпен қарау керек. Сондықтан ана тілі мен ұлттық мәдени құндылықтарды сақтауға деген құлшыныс басты қағида болып табылады.

Нарықтық экономика жағдайында мамандар өздерінің кәсіби тәжірибелерінде, жеке тұлғалық дамуын да көптеген жұмыс сұхбаттары, жақсы жазылған түйіндемелер және клиенттермен және әріптестермен тиімді қарым-қатынас жасау арқылы көрсетуі керек. Тіл мен әдебиетті оқыту өте маңызды, өйткені ол қазіргі заманғы мамандарға қажетті құндылықтарды, идеялар мен қатынастарды дамытады. Сайып келгенде, ана тілі мен ұлттық мәдени мұраны сақтау-бұл болашақ түлектердің табысты және жан-жақты өсуіне ықпал ететін осы оқу процесінің негізгі қағидасы.

Оқу жоспары принципті нығайту әр түрлі академиялық іс-әрекеттерді қамтиды. Оларға сөздік қорын үйренуге арналған "Азбука моей профессии" жаттығулары, логикалық ойлауды дамытуға арналған "Разминка" сабағының құрамдас бөліктері және "Все началось с ... (нитки, колеса, письма...)" сияқты жобалар кіреді..." және "Моя профессия в художественном произведении". Тігінші студенттер (29.01.07) сонымен қатар шығармашылық шеберханаларға қатысады, онда тігіншілер (29.01.07) әдеби кейіпкерлерге арналған киім дизайнын, ал шаштараз технологиясы (43.02.13) студенттері шаш үлгісін жасайды. Жазбаша тапсырмалар құжаттаманы басқару және мұрағаттану (46.02.01) студенттеріне арналған әдеби шығармалардың кейіпкерлеріне хабарламалар жазуды, сондай-ақ олардың мамандықтары туралы әртүрлі мәтіндерді жасауды және өз саласының өткені, бүгіні және болашағы туралы ой жүгіртуді қамтиды.. Басқада қоса алғанда, лексика мен күрделі диктанттар мамандыққа тән терминологияны қолдана отырып, "Моя профессия в художественной литературе" зерттейтін ғылыми еңбектер енгізілген.

Тиісінше, кәсіби бағыттағы тіл мен әдебиетті оқыту студенттердің шығармашылығының, жобалық ойлауының, коммуникативті күзіреттілігінің қалыптасуы мен дамуына терең және жан-жақты жағымды әсер етеді. Бұл тәсіл пәндік-спецификалық білім беріп қана қоймайды, сонымен қатар болашақ түлектің жеке, кәсіби және мансаптық өсуі үшін маңызды болып табылатын ауыспалы дағдылардың ауқымын дамытады. Гуманитарлық ғылымдарды зерттеуді таңдаған саласына қатысты практикалық қосымшалармен біріктіре отырып, студенттер жетістікке жетудегі тиімді қарым-қатынас, сыни тұрғыдан ойлау және бейімделудің рөлі туралы тереңірек түсінік пен түсінікке ие болады. Білім берудегі бұл біртұтас тәсіл түлектерді заманауи жұмыс орнындағы қиындықтарды жеңуге және өз қауымдастықтары мен жалпы қоғамға елеулі үлес қосуға жақсырақ дайындайды.

Әрине, азаматтық қасиеттерді қалыптастыру талқыланғаннан да көп нәрсені талап етеді. Студенттер үшін идеологиялық негіздерді дамыту өте маңызды. Осыған байланысты Тарихтың академиялық пәні шешуші рөл атқарады. Тарихтың идеологиялық маңыздылығы қоғамымыз үшін біріктіруші ұлттық идеяны дамыту контекстінде ерекше атап өтіледі. Ұлттық идеяны жастардың дамуына рухани бағыт беретін тәрбиелік құрылым ретінде қарастырған жөн. Тарихи тәрбиенің тұжырымдамалық негізі-өз ұлтына деген құрмет сезімін оятатын патриотизм. Тарих оқу пәні ретінде өткен туралы білім беріп қана қоймайды, сонымен қатар өз мұрасына құрметпен қарауды дамытады, азаматтық көзқарастың дамуына баулиды, үнемі өзін-өзі жетілдіруге шақырады. Кәсіптік білім беру жағдайында тарихты зерттеу белгілі бір жағдайларда қолданбалы ғылым ретінде қызмет ете алады. Әр түрлі мамандықтардың тарихи эволюциясын зерттеу студенттерге таңдаған мансап жолдары туралы құнды түсініктер бере алады. Мысалы, шаштараз және тігін тігу сияқты кейбір кәсіптер адамзат өркениетінің басынан бастау алатын ежелгі бастауларға ие болса, компьютерлік технологиялармен байланысты басқалары кейінгі оқиғаларды білдіреді. Мамандықтың тарихына қарамастан, оның өткенін білу студенттерге өздерінің кәсіби болашағына жаңа көзқараспен қарауға және адам тәжірибесінің кеңірек гобеленімен байланысуға мүмкіндік береді. Мысал келтіріп айтсақ 26.20.19 тігін бұйымдарын жобалауға, модельдеуге және технологиясына мамандандырылған бағдарламалар үшін оқу жоспары бағдарламаның негізгі талаптарына сәйкес сән мен костюмнің тарихи дамуын зерттейтін табысты ғылыми-зерттеу сабақтарын қамтиды. Әр түрлі тарихи дәуірлерді зерттеу студенттердің назарын белгілі бір кезеңнің сәніне аударуға, уақыт өте келе әдістер мен әдістердің қалай дамығанын көрсетуге мүмкіндік береді. 23.01.03 "Автомеханик" мамандығы бойынша оқитын студенттер тобында технологиялық даму тарихына ерекше көңіл бөлінеді. Мұнда дүниежүзілік тарих барысында зерттелген ең көрнекті тақырыптарға "Бірінші дүниежүзілік соғыс, "Екінші дүниежүзілік соғыс" және космонавтика саласындағы прогресс жатады. Өз кәсібінің тарихы бойынша ғылыми-зерттеу жұмыстарымен, шығармашылық жұмыстармен, жобалармен, компьютерлік презентациялармен айналысу кәсіби дайындыққа деген ынтаны арттыра алады.

Қорыта келгенде, білім берудің стратегиялық мақсаты-мамандықты оқыту және оқушылардың кәсіби бейімділігін дамыту ғана емес, сонымен бірге олардың жеке басын дамыту және кеңейту. Академик Д.С. Лихачев дәл осылай деді: "ағаш ұстасы, токарь, жүргізуші немесе жүк тиеуші Болсын, әрбір

маманның жан-жақты мәдени көзқарасы болуы керек. Сұлулыққа соқыр, сөздің құдіретіне саңырау, жақсылыққа жаны ашитын, өткеннің сабағына бей-жай қарайтындар болмауы керек. Ол үшін бізге гуманитарлық ғылымдарды зерттеумен қамтамасыз етілетін білім мен интеллект қажет. Көркем шығармаларды оқып, оларды терең түсінуге тырысу, тарих кітаптарын оқу және адамзат өткенінің бай гобеленіне деген сүйіспеншілікті дамыту. Мұражайларға бару, мағынасы мен мақсатын сезініп саяхаттау, ақыл-ой мен рухани бай болу керек. Адамның тек техникалық дағдыларын ғана емес, оның әлеуетін толық дамыту білім берудің түпкі мақсаты болуы керек.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Байденко В. И. Базовые навыки (ключевые компетенции) как интегрированный фактор образовательного процесса - Москва: 2002. 22–46.с
2. Баранников А. В. Содержание общего образования: компетентностный подход - Москва: ГУ ВШЭ, 2012. 51 с.
3. Зеер Э. Ф. Психология профессий: учебное пособие для студентов вузов. 2-е изд., перераб., доп.- Екатеринбург: Деловая книга, 2003. 336 с.
4. Маркова А.К. Психология профессионализма -Москва: «Знание», 1996. 312 с.
5. Третьякова В. С. Коммуникативная компетентность будущего педагога: понятие, сущность и структура - Вестник Челябинского государственного педагогического университета: 2012. № 1. 217–230 с.